

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Son 2. Jild 4.

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 2(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холиқулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

МУНДАРИЖА**07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ***Файзуллаева Мавлюда Хамзаевна*ЎЗБЕК ВА ТОЖИК АНЪАНАВИЙ ТАОМЛАРИДА ЭТНОМАДАНИЙ АЛОҚАЛАРНИНГ АКС
ЭТИШИ (СУРХОН ВОҲАСИ МИСОЛИДА) ..... 10-15*Umarov Sardor Yakubovich*QAYTA BIRLASHGAN GERMANIYADA MEHNAT BOZORINI ISLOH QILISH, AHOLI BANDLIGI,
DEMOGRAFIK O'ZGARISHLAR ..... 16-20**08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ***Shadiyeva Gulnora Mardiyevna*O'ZBEKISTONDA EKSPORTNING OSHISHINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIR ETISH
YO'LLARI..... 21-29*Халилдинов Азизбек Абдуқаххорович*КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ
БОШҚАРИШГА ОИД НАЗАРИЙ ҚАРАШЛАР ..... 30-34*Мавлянов Мажид, Урдушев Хамракул*

КЛАСТЕР ЁНДАШУВИ: ЧОРВАЧИЛИК КЛАСТЕРЛАРИНИНГ АФЗАЛЛИКЛАРИ 35-45

*Асроров Азизбек Исомиддин угли*ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПРИРОДА РИСКОВ, ВОЗНИКАЮЩИХ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ ..... 46-52*Хайдарова Дурдона Шухратжон қизи, Ачилбойева Севинч О'ткир қизи*

МАНАЛЛИЙ BUDJET DAROMADLARI HISOBI TASHKIL ETISHNING NAZARIY JIHATLARI. 53-60

*Камалов Акмал Сайдакбарович*ХАЛҚАРО ТРАНСПОРТ ЛОЙИҲАЛАРИНИ АМАЛГА ОШИРИЛИШИ ЭҲТИМОЛЛИГИНИНГ
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИГИГА ТАЪСИРИНИ БАҲОЛАШ
УСЛУБИЯТИ ИШЛАБ ЧИҚИШ ..... 61-68*Namazov Gafur Shokulovich*

IQTISODIYOTDA GIBRID MODELLARNI QO'LLASH 69-75

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ*Rasulov Azizkhon Mukhamadqodirovich*

YANGI O'ZBEKISTONDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING TIZIMLI O'ZGARISHI 76-81

Kadirova Ziyoda Rahimdjanovna

ISLOM FALSAFASIDA ILM TUSHUNCHASINING MOHIYATI 82-86

Turdiyev Bexruz Sobirovich

JAMIYAT IDEOSFERASINING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI 87-92

Alimatova Nargis Abduxalilovna

KONSTITUTSIYADA HALOL RAQOBAT KAFOLATI 93-98

Abdullayev Ibodulla Abdullayevich, Mustafoyeva Feruza Xurshid qizi

MA'NAVIYAT – YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTINING MUHIM POYDEVORIDIR..... 99-103

<i>Кувандиков Шокир Облокулович</i> МАҲМУДХҲҲЖА БЕҲБУДИЙ МИЛЛИЙ-МАЪНАВИЙ ҚАРАШЛАРИНИНГ ИЖТИМОИЙ ФАЛСАФИЙ МАНБАЛАРИ	104-111
<i>Yusupaliyev Orzimurod Odilovich</i> YOSHLAR MAFKURAVIY ONGI TRANSFORMATSIYALASHUVINING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI: MUAMMO VA YECHIMLAR	112-119
<i>Eshonqulov Laziz Norqobul o'g'li</i> BADIIY MUHITDA TANQIDIYLIK VA SATIRANING TABIIY KOMMUNIKATSIYASI	120-125
10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
<i>Saitova Nilufar Djumaydillayevna</i> YOSH O'ZBEK SHOIRLARI: VOQELIKNI IDROK ETISH VA UNI BADIIY IFODALASH TENDENSIYALARI	126-130
<i>Nurmanov Furqat Hayitqulovich</i> O'G'UZ" ETNONIMI VA O'G'UZLAR	131-137
<i>Qudratova Sitora Olimovna</i> AQSH HIKOYACHILIGI TARIXI VA SPETSIFIKASINING BADIIY IFODASI HAMDA JANR IJODKORLARI.....	138-148
<i>Fayziyeva Aziza Anvarovna, Safarova Nigora Axatovna</i> METAFORALARNING O'ZBEKCHA TARJIMASIGA KOGNITIV YONDASHUV	149-153
<i>Qodirova Madinabonu Murodjon qizi</i> LINGVISTIK TA'MINOT VOSITALARI: TUZILISHI VA TARKIBI	154-159
<i>Аллабердиева Регина, Мадалов Навруз</i> ТАКСОНОМИЯ ГЕНДЕРНО-МАРКИРОВАННЫХ ПАРЕМИЙ - РЕГУЛЯТИВОВ АНГЛИЙСКОГО И РУССКОГО ЯЗЫКОВ	160-165
<i>Azimova Aziza Alisher qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA KONCHILIK LEKSIK BIRLIKLARINING LEKSIK-SEMANTIK XUSUSUYATLARI	166-172
<i>Shoymardonov Ilhom Alixonovich</i> BAHOR, YOZ, KUZ MAVSUMLARI BILAN BOG'LIQ BOLALAR QO'SHIQLARI	173-178
<i>Raxmatova Dilafruz Nusratilloevna</i> SAMARQAND JADIDCHILIK MAKTABI VAKILLARI ASARLARINING TIL XUSUSIYATI....	179-184
<i>Mirzayev Jasur, Madalov Navruz</i> THE DIALOGIC NATURE OF PERSONIFICATION IN THE POETICS OF WILLIAM BLAKE.....	185-190
<i>Yuan Xiaowei</i> ON THE TITLE AND LEXICAL FEATURES OF THE WINTER OLYMPICS NEWS REPORT IN CHINA DAILY	191-197
12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Ражабов Нариман Шарифбаевич</i> НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДОБРОВОЛЬНОЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СЕРТИФИКАЦИИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	198-206
<i>Yakubova Iroda Bahramovna</i> MULKIY HUQUQLARNI JAMOAVIY ASOSDA BOSHQARUVCHI TASHKILOTLAR VA MUALLIFLIK	

HUQUQI OBYEKTLARIDAN FOYDALANUVCHI SHAXSLAR O'RTASIDAGI SHARTNOMALAR TASNIFI.....	207-212
<i>Inoyatov Behruzjon Umidjon o'g'li</i> TOVAR BELGILARINING HUQUQIY JIHATDAN MUHOFAZA QILISHNI TARTIBGA SOLUVCHI QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	213-220
<i>Raimova Shohsanam Fayratjonovna</i> РЕЦИДИВ ЖИНОЯТЛАР ВА УЛАРНИНГ ХУҚУҚИЙ АҲАМИЯТИ.....	221-227
<i>Mukimov Bobur</i> CURRENT ISSUES OF IMPROVING THE PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY AT THE INTERNATIONAL LEVEL.....	228-234
<i>Нодирахон Абдурахманова</i> ВЛИЯНИЕ ТЕХНОЛОГИИ БЛОКЧЕЙН, СМАРТ-КОНТРАКТОВ И КРИПТОВАЛЮТ НА РАЗВИТИЕ ПРАВА.....	235-239
<i>Акмалхонов Боситхон Азизхон ўғли</i> ЗАЩИТА ПРАВА ЧАСТНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В ПРАКТИКЕ ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА.....	240-246
<i>Turakulova Nazira</i> MUALLIFLIK HUQUQIDA MULKIY HUQUQLARNI JAMOVIIY BOSHQARISH.....	247-260
<i>Якубов Бекзод Эркинбаевич</i> КЕЧИКТИРИБ БЎЛМАЙДИГАН ҲОЛЛАРДА ТЕЗКОР – ҚИДИРУВ ТАДБИРЛАРИНИ ЎТКАЗИШ ТАРТИБИ ВА УНИНГ ХУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	261-265
13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Мамажонов Хошимжон Абдумаликович</i> ФИЗИКА ФАНИНИ ИЈОДИЙ О'ЗЛАСHTIRISH YO'LLARI (АКАДЕМИК ЛИТСЕYLAR MISOLIDA).....	266-271
<i>Tkacheva Anastasiya Aleksandrovna</i> O'ZBEKISTON OLIY O'QUV YURLARIDA ISPAN TILI BO'YICHA IJTIMOIIY-MADANIY KOMPETENTLIKNI O'QITISH STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQUISH.....	272-281
<i>Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich</i> TASVIRIIY SAN'AT VA MUHANDISLIK GRAFIKASI FANLARINI BOSHQA FANLAR BILAN INTEGRATSIYASI.....	282-287
<i>Jumayev Xushboq Soatmumin o'g'li</i> KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O'QUVCHILAR XOTIRASINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	288-291
<i>Omonqulov Ulug'bek Maxsiddin o'g'li</i> IQTIDORLI O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH METODIKASI.....	292-296
<i>Jumaboev Nabi Pardaboevich</i> THE NEED TO USE AESTHETIC VIEWS OF EASTERN THINKERS IN THE EDUCATIONAL SYSTEM.....	297-304
<i>Kayumov Erkin Kazakbayevich</i> TASVIRIIY SAN'ATNING O'QUVCHILAR IDROKI VA IJODKORLIGINI SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI.....	305-310

Yusupova Feruza Hajiboyevna, Gaipova Nilufar Jasurbekovna

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING EKOLOGIK TA'LIM BERISHDA GRAFIK

ORGANAYZERLARNING ROLI 311-317

Karshiboyeva Dilafruz Boxodirovna

SOMONIYLAR DAVRI SAN'ATI VA UNING JAHON TARIXIDAGI ROLI..... 318-322

Omonqulov Ulug'bek Maxsiddin o'g'li
Toshkent davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

IQTIDORLI O'QUVCHILAR BILAN ISHLASH METODIKASI

Annotatsiya. Bugungi kunda olib borilayotgan ijodiy intellektual salohiyatni rivojlantirishga oid barcha ishlarning sifat samaradorligi talab darajasida emas. Jamiyat va davlat oldidagi talablardan kelib chiqib, yoshlarni ta'lim jarayonida intellektual ijodiy salohiyatni rivojlantirish ishlarini muvaffaqiyatli olib borish zarur. Bu esa tarbiya jarayoniga psixologik-pedagogik texnologiyalarni qo'llashni, zamon talabi darajasida mutlaqo yangi tarbiya tizimini yaratishni talab qiladi.

Kalit so'z: o'quv-ijodiy faoliyat, bilim, malaka, ko'nikma, mashq ishlash, masala echish, ma'lumot, fikrlash, bilim egallash.

Omonkulov Ulugbek Makhsiddin ugli
Teacher of Tashkent State Pedagogical University

METHODOLOGY FOR WORKING WITH GIFTED STUDENTS

Abstract. To develop the creative intellectual potential that is being carried out today The quality and efficiency of all related works are not at the required level. Based on the demands of the society and the state, it is necessary to successfully develop the intellectual creative potential of young people in the educational process. And this is the application of psychological and pedagogical technologies to the educational process, at the level of the demand of the timerequires the creation of a completely new educational system.

Key words: educational and creative activity, knowledge, competence, skill, exercise, problem solving, information, thinking, knowledge acquisition.

Омонкулов Улуғбек Махсиддинович
Преподаватель Ташкентского государственного педагогического университета

МЕТОДИКА РАБОТЫ С ОДАРЕННЫМИ УЧЕНИКАМИ

Аннотация. Развивать творческий интеллектуальный потенциал, который осуществляется сегодня. Качество и оперативность всех сопутствующих работ не на должном уровне. Исходя из запросов общества и государства, необходимо успешно развивать интеллектуальный творческий потенциал молодежи в образовательном процессе. А это применение психолого-педагогических технологий в образовательном процессе, на уровне требований времени. требует создания совершенно новой системы образования.

Ключевые слова: учебно-творческая деятельность, знания, компетентность, умение, упражнение, решение задач, информатсия, мышление, приобретение знаний.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I2Y2024N42>

Kirish. Milliy o'quv dasturida "Iqtidorli-iste'dodli o'quvchi-yoshlarni aniqlash va o'qitish metodikasini takomillashtirish, psixologik-pedagogik hamda tashkiliy sharoitlari

yaratilishi ta'kidlangan, natijada iqtidorli yoshlarga oid ma'lumotlarning respublika banki va monitoringi shakllanadi. Maxsus o'quv dasturlari va progressiv pedagogik texnologiyalar ishlab chiqish uchun eng yaxshi pedagog va olimlar jalb qilinishi, o'quv-tarbiya jarayonida ularning faol ishtiroki siyosat va iqtisodiyot, madaniyat va san'atni o'rgatish markazlari qabilidagi hamda milliy (elita) ta'lim muassasalari tashkil etilishi maqsadga muvofiq[1].

Bugungi kunda olib borilayotgan ijodiy intellektual salohiyatni rivojlantirishga oid barcha ilmiy-tadqiqot ishlarining sifati talab darajasida emas. Jamiyat va davlat oldidagi talablardan kelib chiqib, yoshlarni ta'lim jarayonida intellektual ijodiy salohiyatni rivojlantirish ishlarini muvaffaqiyatli olib borish bugungi kunning dolzarb masalalaridan hisoblanadi. Bu esa ta'lim-tarbiya jarayoniga psixologik-pedagogik hamda innovatsion texnologiyalarni uyg'un ravishda qo'llashni, xalqaro talablar darajasida mutlaqo yangi tarbiya tizimini yaratishni taqozo etadi.

Har bir o'quvchiga, uning shaxsiy xususiyatidan kelib chiqib, uning intellektual ijodiy salohiyatini rivojlantirish maqsadida ta'lim-tarbiya jarayoniga biror psixologik yoki pedagogik qolaversa innovatsion metodlarni qo'llash murakkab jarayondir. Lekin bu davr talabidir. Muayyan takomillashgan pedagogik yoki psixologik metodlarni qo'llash, uni mantiqiy-nazariy jihatdan to'liq anglab olish va amaliyotga qo'llashgacha bo'lgan murakkab jarayonga qaraganda — jarayonning o'zini loyihalashtirish eng qulay va samarador metodlardan sanaladi. Ya'ni har bir o'quvchiga individual yondashish maqsadga muvofiq. Agar o'quvchi barcha vazifalarni osonlik bilan bajarsa, unda mantiqiy tafakkur, kuzatuvchanlik, mustahkam xotira, mavjud narsalarga qiziquvchanlik, o'z fikrini tushuntira olish, matematik amallarni bajara olishi, dunyoqarashining kengligi — bularning barchasi unda bilish jarayonlarining yuqori darajada rivojlanganligi va kattalar tomonidan yetarli darajada e'tibor berish kerakligini talab etadi. Demak, shu yerda o'z o'zidan bir savol tug'iladi. Iqtidorli o'quvchi kim va ular bilan qanday ishlanadi? Bu — ko'pchilik o'qituvchilar oldida muammo bo'lib kelayotgan savollardan biri hisoblanadi. Har bir sinfda iqtidorli o'quvchilar bor. U qanday o'quvchi va biz uni qanday aniqlaymiz yoki shakllantiramiz?

Iqtidorli o'quvchi-ziyrak, ijodiy va original fikrlarga ega, diqqat e'tiborli, xotirasi kuchli, yumor, hazilni tushunadigan, biror narsani bilishga nisbatan cheksiz intilish va qiziquvchanlik, boy tasavvur(ijodiy, tasviriy, mantiqiy, falsafiy, musiqiy)ga ega, ko'p hollarda o'z tengdoshlaridan mustaqilligi bilan ajralib turadigan, kattalar bilan muloqotga intiladigan, mantiqiy fikrleydigan, ko'p savol berib, bilishga intilayotgan, turli masalalarni tez va oson echa oladigan o'quvchilardir[2].

Hozirgi kunda ta'lim jarayonida interfaol metodlar va axborot texnologiyalarini o'quv jarayonida qo'llashga bo'lgan qiziqish kundan-kunga ortib bormoqda. Bunday bo'lishining sabablaridan biri, shu vaqtgacha an'anaviy ta'limda o'quvchilar faqat tayyor bilimlarni egallashga o'rgatilgan bo'lsa, innovatsion texnologiyalardan foydalanish esa ularni egallayotgan bilimlarini o'zlari qidirib topish, mustaqil o'rganish va fikrlash, tahlil qilish, hatto yakuniy xulosalarni ham o'zlari keltirib chiqarishga o'rgatadi. Hozirgi kunda ta'limda iqtidorli o'quvchi-yoshlarga yetarli darajada alohida e'tibor qaratilmoqda. Ularga chuqur bilim berish, qobiliyatini rivojlantirish, iqtidorini o'stirish ishlari tobora rivojlanmoqda. Bolalarning qobiliyati, iste'dodini rivojlantirish uchun ixtisoslashgan maktablar va sinflar tashkil etilgan. Iqtidorli o'quvchilarning aksariyati san'atga, she'riyatga, musiqaga, sportga qiziqadi. Shuning uchun fan va yo'nalishlar bo'yicha to'garaklar faoliyat ko'rsatib kelmoqda.

Iqtidorli bolalarni qobiliyatiga qarab musiqa maktablari, sport maktablari, san'at studiyalari, ijodiyot klublari va saroylari, kutubxonalarga jalb etish shu kunning dolzarb vazifalaridan bo'lib turibdi. Iqtidorli bolalar va iste'dodli yoshlarni chet ellarda umumiy va

kasbiy jihatdan tayyorgarlikdan o'tkazishga qaratilgan sobit qadam faoliyat amalga oshiriladi. Akademik litseylarning o'quvchilariga, birinchi navbatda iqtidorli, yuksak iste'dod sohiblariga, bilimning tegishli sohalari va fanning aniq yo'nalishlari bo'yicha tabiiy qobiliyatlarini namoyon etish va rivojlantirish, o'zlaridagi noyob iste'dodni ro'yobga chiqarish uchun keng imkoniyatlar yaratiladi, deyilgan. Ma'lumki, har bir sinfdagi iqtidorli o'quvchilar yetarli darajada mavjud lekin ularni pedagoglar o'z vaqtida aniqlashi lozim. Boshlang'ich ta'limda o'yin ijodiy faoliyatning bir shaklidir. Bunda o'quvchi ijtimoiy va moddiy borliqni bilish hamda anglash asosida emotsional — hissiy, intellektual-axloqiy rivojlanadi. O'yinlar, ularning inson taraqqiyotidagi o'rni haqida psixologiya, etnografiya, madaniyat, pedagogika fanlarida bir qator tadqiqot ishlari olib borilgan. O'qituvchilar, sinf rahbari ulardan guruhlar tuzib, qo'shimcha topshiriqlar bersalar, ular bilan alohida ishlasalar, darslar davomida ham bunday o'quvchilarga mavzuni kengroq, qo'shimcha manbalardan foydalangan holda tushuntirsalar, muammoli savollar bersalar o'quvchi uchun ham o'qituvchi uchun ham maqsadga muvofiq ish bo'ladi. Ixtisoslashtirilgan, ya'ni iqtidorli o'quvchilar uchun darslarni yuksak saviyada qiziqarli, ilmiy jihatdan yuqori darajada qilib o'tkazish zarurdir. O'qituvchi bu jarayonda shaxs rivojlanishi, shakllanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchilik, yo'naltiruvchilik funksiyasini bajaradi. Psixologlar shuni ta'kidlaydilarki, agar uzoq vaqt iqtidorli o'quvchining intellektual yoki harakat ehtiyojlari qondirilmasa, bu o'quvchining his tuyg'ulariga putur yetkazishi va nevroz holatlariga olib kelishi mumkin. Bu o'qituvchidan katta mas'uliyat va mahoratni talab etadi.

Bugungi kunda ta'limda iqtidorli o'quvchilar bilan ishlashning bir qator metodlari mavjud, bu esa ularning iqtidorlarini oshirish, motivatsiyalarini yuqori tutish va ularga muvaffaqiyatga erishtirish maqsadida qo'llaniladigan metodlardir. Quyidagilar iqtidorli o'quvchilar bilan ishlanadigan asosiy metodlar hisoblanadi:

“Aqliy hujum”, “O'z o'zini boshqarish”, “Tarmoqlar” metodi, “Sinkveyn”, “Masofaviy ta'lim”, “Guruh bo'lib ishlash”, “Bahs-munozara”, “Beshinchisi ortiqcha”, “Individualizatsiya”, “Bahs-munozara”, “Ijodiy mashg'ulotlar”, “FSMU”, “Kichik guruhlarda ishlash”, “Yumaloqlangan qor”, “Oxirgi so'zni men aytay” kabi innovatsion texnologiya va metodlar qo'llanmoqda.

FSMU metodining umumiy sxemasi quyidagicha.

F – fikringizni bayon eting;

S – fikringizni asoslovchi sabab ko'rsating;

M – ko'rsatgan sababingizni tasdiqlovchi misol keltiring;

U – fikringizni umumlashtiring.

Bu metod mashg'ulotda o'rganilayotgan mavzuning muhokamasi jarayonida unga doir masalalar bo'yicha talabalar o'z fikrlarini bayon qilishlari, shu fikrlarni asoslovchi sabablarni ko'rsatishlari, ularni tasdiqlovchi misollarni keltirishlari va umumlashtiruvchi xulosalar chiqarishlarini o'rgatish va mashq qildirish metodidir.

Individualizatsiya metodi. Bu metodda o'quvchilarning har biri o'zining shaxsiy iqtidorlariga, talablari va o'rganish usullariga moslashtirilgan individual dasturlar va vazifalar bilan ta'lim olishadi. Bu metod o'quvchilarning o'zlarining qobiliyatlarini rivojlantirish va ularga o'z-o'zini o'rganish imkonini beradi.

O'z-o'zini boshqarish metodi. Bu usulda o'quvchilar o'zlarining o'zlarini boshqarishini o'rganish uchun imkon beriladi. Ular o'zlarining muddatlarini, vazifalarini va maqsadlarini o'zlashtirish orqali o'zlarini boshqarishni o'rganishadi. Bu ularga o'zining o'zini o'rganish va o'zini motivatsiyalashga imkon beradi.

Guruh bo'lib ishlash metodi. Mazkur metodda iqtidorli o'quvchilar bir-birlari bilan ko'nikmalarni almashish va o'zaro o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladi. Ular o'quv muhitida

guruh ichida ishlash, fikr almashish va o'zaro ishbirligini o'rganishlari, yaratuvchanliklarini rivojlantirish va ularga alohida yondashuv berishni o'rgatadi.

Masofaviy ta'lim metodi. Bu metod asosida iqtidorli o'quvchilar uchun masofaviy o'quv platformalari, onlayn ta'lim resurslari va interaktiv darslar orqali o'qish imkoniyati yaratiladi. Ular o'quvchilar uchun onlayn platformalar va resurslardan foydalanish, ularga o'z-o'zlarining o'zlashtirilgan tempida, o'z-o'zini rivojlantirish va qiziqishlariga muvofiq ta'lim olish imkoniyatini beradi.

Ijodiy mashg'ulotlar. Ijodiy mashg'ulotlar iqtidorli o'quvchilar uchun kreativlik va yaratuvchanlikni oshirishda muhim ahamiyatga ega. Bu usulda ularga ijodiy vazifalar, yaratish, muammolar yechish, innovatsiyalar qilish va ta'lim vositalarini o'zgartirish imkoniyati beriladi.

Bu metodlar iqtidorli o'quvchilar bilan ishlashning asosiy usullaridan faqat bir nechasi. Ularning ta'lim olishga o'zaro bog'liqlik va ularga moslashtirilgan ta'lim-tarbiyaviy tadbirlar bilan birgalikda qo'llanilishi ularga muvaffaqiyatga yo'l qo'yishda muhim ahamiyatga ega [1,4,5,8].

Iqtidorli bolalarni, shuningdek, diqqatni nimagadir yuqori darajada jamlay olish, unga qiziqarli bo'lgan sohada natijaga erishishga qunt bilan intilishi ajratib turadi. Shu bilan birga, ularning ko'pchiligiga xos bo'lgan turli-tuman qiziqishlari ba'zan shunga olib keladiki, ular bir nechta ishni bir vaqtda boshlashadi, shuningdek, nihoyatda murakkab vazifalarni o'z zimmalariga oladilar. Ularda, shuningdek, aniq sxema va klassifikatsiyalarga qiziqish bo'ladi. Masalan, ular turli xil jadvallar tuzish, tarixiy faktlar, sanalarni sistemalashtirishni yaxshi ko'rishadi. Biroq, umuman olganda, iste'dodli o'quvchilarni diagnostikalash mumkin, agar ular ulkan fikrlash mustaqilligi bilan ajralib turishsa, nozik yumor tuyg'usi, ishni tashkil qilish va tartibga e'tibor bermaslik ularga xosdir. Ularning asosiy ustunliklaridan biri shundan iboratki, ular umumqabul qilingan tushunchalarga jur'at bilan shubha bildiradilar, ular hamma narsaga istehzo bilan qarashadi hamda avtoritetlarni ham hurmat qilishadi. Ularni, odatda, atrofdagilarning mavqeyi va qarashlarini idrok qilish hayajonga solmaydi, ular umum qabul qilingan nuqtai nazarlarni ajratmaydilar. Shuning uchun ular bolaligida- o'qituvchilariga, ulg'ayganlarida — boshliqlariga ko'plab tashvish keltirishadi. Ammo aynan ular to'g'risida mashhur pedagog va psixolog Sh.Amonashvili mehr bilan o'rinli gap aytgan: "Shumtakalar — taraqqiyot dvigatelidir" [6, 8].

Demak biz dars jarayonlarida iqtidorli o'quvchilarni aniqlashimiz va ular bilan to'g'ri ishlay olishimiz uchun turli pedagogik-psixologik va innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanishimiz zarur ekanligi tajribalarda aniqlandi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Jumayev Sirojiddin Zafarovich. (2023). Forming creative thinking through problems and exercises from molecular biology in providing personal development in the educational system. *American Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 23, 116–120. Retrieved from <https://ajird.journalspark.org/index.php/ajird/article/view/873>.
2. Zayniyev, S. (2023). Methodology of preparing students for international olympiads through solution of problems related to the hardy-weinberg law. *European International Journal of Pedagogics*, 3(05), 16-21.
3. Zayniyev, S. "Fan olimpiadalarining tashkil etish mazmuni, tahlili va ta'lim-tarbiyadagi o'rni." *Science and innovation 1.B8* (2022): 229-234.
4. Ergashevich, R. U. (2018). A perfection of the professional competence of teachers by using of creative works in biology lessons under solving tasks and exercises. *European science review*, (3-4), 225-227.

5. Normamatovych, D. M. (2023). The significance of the tasks of the pisa international program in the teaching of biological sciences. *American Journal of Interdisciplinary Research and Development*, 23, 132-138.
6. Doniyorov, M. (2022). Methodology of using pisa tasks in teaching biology. *Science and Innovation*, 1(8), 1534-1541.
7. Doniyorov, M. (2023). “Biologiya darslarida pisa topshiriqlaridan foydalanish”. *Biologiyaning Zamonaviy Tendensiyalari: Muammolar Va Yechimlar*, 1(5), 789–791.
8. S.Jumayev. (2022). Pedagogical foundations of the development of educational and creative activities in the teaching of molecular biology in the continuing education system.
9. S.Z., J.(2021). The Importance Of Developing Competence In Understanding And Interpreting Processes In Biological Objects Through Problem-Solving And Exercise. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 3(05), 503–507.
10. Ergashevich, R. U. (2019). Cognitive tasks in educational-upbringing process on biology. *International scientific review*, (LVII), 60-61.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 2 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).